

#44 Film Fun

VIERDE JAARGANG

**THE MARX BROTHERS
JACQUES TATI (DEEL 2)
VERA-ELLEN: STILLE LIEFDE
FILMNIEUWS
JEANNE MOREAU, JERRY LEWIS †**

Film Fun

Film Fun is een tijdschrift van Thys Ockersen dat maandelijks verschijnt en geleverd wordt aan een select gezelschap geïnteresseerden.

Dit is nummer 44
4e jaargang - augustus 2017
©2016: Thys Ockersen Films/Film Fun

Tekst en foto's:
Thys Ockersen/Still-photo

Gastredacteuren:
Thomas Leefang, Bram Reijnhoudt,
Hans van Pelt
Vormgeving: Hille Tymstra

Thys Ockersen Films
Wilhelminaweg 54
2042NR ZANDVOORT
Tel: 0611599953
thysockersenfilms.com
info@thysockersenfilms.com

De Film Fun-uitgaven kunnen [hier](#) worden gedownload.

Groucho Marx: 'Televisie niet educatief? Elke keer als ik dat ding aanzet, pak ik een boek en ga lezen!'

ER is een tijd geweest zonder televisie en zonder dvd's. Films konden alleen in een bioscoop worden bekeken en soms, bij speciale gelegenheden, in een filmmuseum of een verenigingsgebouw waar een 16mm-projector achterin de zaal opgesteld werd. Niet zelden moesten recensenten tijdens de voorstelling aantekeningen maken of snel een aardige dialoog, 'one-liner' of 'wisecrack' noteren. Dat gebeurde het meest bij films van W.C. Fields en die van de Marx Brothers en leverde heel lezenswaardige besprekingen op.

Het gesproken woord van Fields en van de Marx-broers verliest in druk namelijk niets aan kracht en esprit. Een recensie van een film van de Marxen bevatte de nodige

citaten, meestal in het Engels omdat de typisch Amerikaanse humor van de Broers zich nu eenmaal niet altijd gemakkelijk laat vertalen. Een dialogje als 'The garbage man is here.' 'Tell him we don't want any!' ('De vuilnisman is er' 'Zeg hem dat we niks nodig hebben!'), daar is nog uit te komen. Dat is al een stuk minder het geval met 'You go Uruguay and I go mine!'

De Marx-broers maakten van 1929 tot 1949 dertien hoofdfilms, een oeuvre dat door telkens nieuwe generaties werd en wordt ontdekt. In tegenstelling tot de films van hun nakomers doen die van de Broers nog steeds heel modern aan. Ze kwamen aan het begin van de jaren zeventig van de vorige eeuw opnieuw in de Nederlandse

INHOUD [CAGNEY 3](#) | [TATI 20](#) | [GINA 27](#) | [STILLE LIEFDE 28](#) | [CARTOONS 30](#) | [IM 31](#)

Op de set van *A Night at the Opera*. Groucho Marx, schrijver Al Boasberg, actrice Kitty Carlisle en regisseur Sam Wood.

bioscopen nadat Pieter Goedings, op advies van wijlen de 'culturele-marginalia-deskundige' Tom M.F. Steen met succes Marx Brothers-films ging projecteren in zijn Amsterdamse 'Old Time Movie Club'.

Fred van Doorn vertelde in het weekblad HP van 31 mei 1972: 'Waar hoor je tegenwoordig in een bioscoop nog zo'n collectief gebulder dat er minutenlang niets meer van het geluid te horen is? Waar zie je nog iemand uit zijn stoel vallen van het lachen om een grap uit grootvaders tijd? Het antwoord is simpel: bij een film van de Marx Brothers.'

In augustus 1978 draaiden *Monkey Business* uit 1931 en *Duck Soup* uit 1933 voor uitgelaten volle zalen in de commerciële bioscopen The Movies en City in Amsterdam, in Scala in Nijmegen en in Odeon in Den Haag. Een jaar daarop presenteerde City in de hoofdstad *Duck Soup*. Peter van Bueren tekende er in *de Volkskrant* bij aan: 'Groucho Marx en zijn broers waren geniaal en hebben de knagende tand des tijds ook zonder fluor doorstaan.'

De VPRO zond in de jaren tachtig dikwijls films uit van 'de meesters van de zwarte film-komedie'; de complete reeks 'features' van de Marx Brothers werd in de maand augustus 1994 voor de zoveelste keer vertoond in het Filmmuseum in Amsterdam. Reden voor de NOS-actualiteitenrubriek Nova daar ruim aandacht aan te besteden. Hun totale oeuvre is intussen verkrijgbaar op dvd. Een 'collector's item' voor fans van de komieken is een luxe 'tin box' met als toegift herdrukken van de scripts van de Marx Brothers-films.

De gebroeders Marx. Er zijn er vijf geweest, vijf zonen van de joodse kleermaker Samuel

Mr. Green's Reception was een van de acts die de Marx Brothers voor de Eerste Wereldoorlog op het toneel vertoonden. De vier waren toen Groucho, Gummo, Chico en Harpo. In 1917, toen Gummo in dienst ging, werd hij op last van moeder Minnie Marx, die hun manager was, vervangen door Zeppo, de 'normake' Marx Brother.

Marx uit New York City, die vanuit de Elzas naar de VS kwam, en diens vrouw, de goo-

chelaarsdochter Minna Schoenberg. Het zijn: Leonard Marx (1886-1961, zijn artiestennaam werd Chico), Adolph, later Arthur Marx (1888-1964, Harpo), Julius Henry Marx (1890-1977, Groucho), Milton Marx (1893-1977, Gummo) en Herbert Marx (1901-1979, Zeppo).

De Broers hadden er in het vaudeville-theater al een hele carrière opzitten toen ze in 1929 begonnen (zonder Gummo overigens) aan hun loopbaan in de cinematografie. Vijf jaar eerder maakten Groucho, Harpo, Chico en Zeppo met twee vrienden (Al Posen en Max Lippman) de intussen zoekgeraakte 'stomme' film *HumorRisk*. De buitenopnamen waren gedraaid in Fort Lee in New Jersey, de interieurscènes in een kleine studio aan Tenth Avenue in New York.

Door filmvorsers over de hele wereld wordt al jaren gezocht naar een kopie van deze eerste Marx Brothers-film. In 1971 vroeg Richard J. Anobile aan Groucho Marx waar die film nou eigenlijk over ging. Groucho antwoordde: 'Geen flauw idee. Moet ik me herinneren wat ik vijftig jaar geleden deed? Kom nou, laten we doorgaan met het interview.'

Op het moment dat de Broers zich helemaal gingen toelagen op film, waren zij niet meer van de jongste. Ze zouden als kwartet in vier films optreden, daarop volgden negen films met Groucho, Chico en Harpo, vijf met alleen Groucho en twee met Harpo solo.

Het bekendst zijn de films die de Marxen van 1929 tot 1949 maakten: voor Paramount: *The Cocoanuts* (onder regie van regie Robert Florey en Joseph Stanley), *Animal Crackers* (Victor Heerman), *Monkey Business* (Norman McLeod), *Horse Feathers* (Norman McLeod)

Zeldzame foto van de broers uit hun variëtiëtijd. Van boven naar onder: Harpo, Groucho, Chico en Zeppo.

en *Duck Soup* (Leo McCarey); voor MGM: *A Night at the Opera* (Sam Wood) en *A Day at the Races* (Sam Wood); voor RKO: *Room Service* (Bill Seiter); weer voor MGM: *At the Circus* (Edward Buzzel) en *Go West* (Edward Buzzel) en *The Big Store* (Charles Reisner); voor United Artists: *A Night in Casablanca* (Archie L. Mayo) en *Love Happy* (David Miller).

BOVEN: *Duck Soup*, hun laatste film met Zeppo, werd een klassieker, spelend in de bankroete staat Freedonia.
ONDER: In *A Night in Casablanca* jaagt Groucho op de verder onbekend gebleven Roemeense actrice Lisette Verea

BOVEN: Klassieke scène uit *A Night at the Opera*. Groucho krijgt steeds meer bezoekers in zijn sloopshut.
ONDER: In *Horse Feathers* blijkt ook Zeppo een vrouwenjager te zijn. Het object van zijn bewondering is Thelma Todd.

Love Happy uit 1949 wordt beschouwd als een van hun mindere film. Maar de bijrollen mogen er zijn. BOVEN: Vera-Ellen, hier met Harpo, schittert als danseres en ONDER: Groucho ontfermt zich over Marilyn Monroe.

Margaret Dumont is onmisbaar in de films van de Marx Brothers als de defige, rijke dame die met een stalen gezicht de attenties en spot van Groucho ondergaat. BOVEN in *The Big Store* en ONDER in *Duck Soup*.

Op de vraag waarom de Broers na twintig jaar(!) van theater overstapten naar film, heeft Groucho als spreekbuis van de familie gezegd: 'Paramount bood ons zoveel geld, we konden het ons niet veroorloven het aanbod te weigeren.'

Hun filmnamen kregen de Marxen als 'vaudevillians' van Art Fisher, een man die in Hollywood wat bijverdiende met het bedenken van 'nicknames'. De voornamen van de Broers waren geïnspireerd op de dagbladstrip *Mager's Monks*, die op 25 april 1904 voor het eerst verscheen in *The New York Journal*. De in de 'comics' van Charles Gus Mager (1878-1956) voorkomende figuurtjes hadden namen die verwezen naar hun obsessies.

Zo kende de strips een Knocko, een Rhymo, een Sherlocko, een Hamfatto en een Nervo. Chico Marx kreeg zijn naam omdat hij nogal romantisch was aangelegd en meisjes in de volksmond een 'chick' werden genoemd; Harpo werd natuurlijk Harpo door z'n harp; Gummo werd Gummo omdat hij toentertijd gek was op schoenen met spekszolen en Groucho werd Groucho (Brompot) omdat hij nogal mopperend en geïrriteerd ('grouchy') op alles en iedereen reageerde.

Herbert Marx was de jongste en de gewoonste van de Broers. Hij kreeg de enige 'fake'-naam waar niets achter steekt, Zeppo. Art Fisher kon aan Herbert geen specifieke kenmerken ontdekken om die in een grappige artiestennaam te verwerken.

In Europa zijn de films van de Broers nooit populair geweest, althans niet bij het doorsnee bioscooppubliek. De Marx-broers waren daar in de jaren dertig en veertig toch wat te

Groucho thuis

excentriek voor, hun humor te agressief, hun 'one liners' te joods-Amerikaans en vrijwel onvertaalbaar met behoud van 'de grap'. Vooral Groucho beledigde in hoog tempo alles en iedereen ('Weet je wat er met jou aan de hand is? Je vaste lasten zijn te hoog en je voorhoofd te laag!') en de fratsen van de Broers waren zo krankzinnig dat ze amper zijn te beschrijven.

Het analyseren van een Marx Brothers-film komt in principe neer op goed opletten wat Groucho met zijn geschminkte snor, grote Havanna-sigaar, sleetse pandjesjas en rare sluipgang allemaal zegt. Hij praat constant, tegen zichzelf, tegen zijn medespelers en tegen het publiek (Groucho in een interview: 'Soms zeiden ze vanuit een bioscoopzaal ineens iets terug, dat was heel lastig!'). De

De omroepmaatschappij ABC zond *You Bet Your Life* met Groucho als quizmaster voor de radio uit sinds 1947.

woordspelingen volgen elkaar in hoog tempo op, alsof hij ze met een mitrailleur afvuurt en ze hem zomaar invallen. Wat vaak het geval zal zijn geweest.

Omdat het 'Hollywood' in 1928 lukte synchroon gesproken tekst te laten horen in films, gingen de studio's er van uit dat de toeschouwers nu ook waar voor hun geld moesten krijgen. Zelden is er zoveel in films gekletst als in de beginperiode van de 'talkies'. Groucho Marx liep hierin als kletsmeier voorop. De vertaler die bij een film van de familie Marx moest zorgen voor de Nederlandse ondertitels, had geen gemakkelijke schnabbel. Wie de morbide grappen en sardonische 'terzijdes' van Groucho wist om te zetten in adequaat Hollands, leverde een niet geringe literaire

prestatie.

Groucho Marx maakte aan het eind van zijn leven nog mee dat de films van de Broers via de tv bij een jong publiek populair werden. Jeugdige intellectuelen waren (en zijn nog) weg van de Marx-broers, er werd (en wordt) gedweept met het stel humoristische provocateurs. Logisch, want ondanks de gekunstelde romantische plots en de vaak dwaze muzikale intermezzo's in de meeste van hun films, dendert de anarchistische, bijna surrealistische slapstick over het doek.

Van 5 oktober 1950 tot 21 september 1961 bood de NBC Groucho Marx de gelegenheid in de televisiequiz *You Bet Your Life* de deelnemers 'van man tot man' op het kantje af grof te beledigen. De sarcastische humor van Groucho, bijgenaamd 'De Grootvorst van de Belediging', viel bij het publiek zeer in de smaak, het programma haalde dan ook hoge kijk- en waarderingscijfers. Na ruim dertig jaar, in het voorjaar van 1995, werden de geregistreerde afleveringen met groot succes herhaald onder de titel *The Best of Groucho*.

Ook op de televisie nam Groucho, net als in de films, zijn gesprekspartners onbarmhartig in de maling. In 1984 zond de VPRO, tot groot plezier van de Marx Brothers-fans, een paar afleveringen uit van *You Bet Your Life*. Om Groucho's infame brutaliteit werd ook hier uitbundig gelachen. Groucho tegen een quizdeelnemer, een tengere bebrilde figuur: 'En, wat is je beroep?' De kandidaat: 'Boomchirurg.' Groucho, vals grijnzend en met zijn ogen rollend: 'Boomchirurg hè... Bent je wel eens verliefd geworden op een patiënt?'

Omdat Groucho Marx ook voor de tv-came-

ra's zijn onafscheidelijke forse sigaar koesterde (zijn 'trade mark') was uit de originele tekst nauwelijks op te maken of hij nou 'fell in love' of 'fell out of' zei. De vertaling had dus net zo goed geweest kunnen zijn: 'Bent je wel eens uit een patiënt gevallen?' G. Brands gaf in *NRC Handelsblad* van 9 september 1977 toe: 'Zelfs nu ik wat bedrevener ben geworden in het volgen van een Engelse dialoog, heb ik nog de grootste moeite met de Marx Brothers.'

Toen Groucho als quizkandidate een moeder van dertien kinderen tegenover zich kreeg en haar vroeg waarom ze zoveel kinderen had, antwoordde de vruchtbare mevrouw laconiek: 'Ik houd van mijn man.' Groucho, in close-up met opgetrokken wenkbrauwen in de camera kijkend: 'Ik houd van mijn sigaar, maar ik haal 'm er wel eens uit!' Een quizdeelnemer vertelde Groucho tijdens een directe uitzending dat de kelner van Groucho's favoriete joodse restaurant die ochtend was overleden. Onbewogen zei Groucho Marx, zonder een seconde bedenktijd: 'Dood hè. Wist God eindelijk z'n blik te vangen?!'

Tot op de dag dat hij zelf op z'n 86e overleed bleef Groucho, de bekendste van de Marxen, uiterst ad rem en gevat ('Televisie niet educatief? Elke keer als ik dat ding aanzet, pak ik een boek en ga lezen!'). Nat Perrin, één van zijn vaste tekstschrijvers, zei tegen Tonko Dop in *Vrij Nederland* van 27 januari 1990: 'Groucho behield een verbazingwekkend talent om alledaagse conversaties in hilariteit te laten eindigen. Maar op den duur had het iets dwangmatig, omdat hij niet van ophouden wist. Groucho kon gewoon niet stoppen.' Dat wreekte zich onherroepelijk, ook Grou-

cho sloeg de plank wel eens mis. In een tv-programma begroette hij z'n collega Lucille Ball met de opmerking: 'Ik zag net je broer nog, Gehakt!'

De kern van de humor van de Marx Brothers is wel omschreven als humor die gekneet is uit gekwetstheid, armoede, honger en vernedering. Vijf joodse jongens hanteerden die humor als verdediging tegen de hen vijandig gezinde samenleving; ze zetten zich ermee af tegen het kwaadaardige establishment, tegen de gehate gevestigde orde. Vandaar dat Groucho zich in de films graag en vol overgave voordeed als een brallerige autoriteit, hij maakte in gezwollen taal pratende uilskui-kens van staatshoofden, kapiteins, academici, hoteldirecteuren, artsen, van iedereen met 'kouwe caque'.

In die rollen heeft hij komisch werkende namen als Otis B. Driftwood, Rufus T. Firefly, Jeffrey Y. Spaulding, Quincey Adams Wagstaff, J.Cheever Loophole, Hugo Z. Hackenbush. In de eerste geluidsfilm van de Broers, *The Cocoanuts* uit 1929, is Groucho de belachelijke Mr. Hammer, eigenaar van een strandhotel met zeshonderd kamers in Florida. Bij de receptie rinkelt de telefoon en de drukdoende directeur Hammer pakt de hoorn van de haak, neemt met zichtbare tegenzin een sigaar uit z'n mond en spreekt in hoog tempo de volgende krankzinnige monoloog uit: 'Hallo? Wat zegt u? IJswater op kamer 318? Werkelijk? Hoe kan dat nou?! O, u wilt ijswater hébben! Dat is andere koffie. Hebt u ijs? Nee, ik heb geen ijs. Hier op Kokospalmenstrand is geen sneeuw en geen ijs. Haal wat uien, daar gaan uw ogen van wateren. (stilte) Wat? (stilte) Ja, u ook!'

Zeppo en Harpo met omstanders in *The Cocoanuts*, de eerste geluidsfilm van de broers uit 1929.

Groucho Marx kijkt in de films vanachter een ziekenfondsbrilletje sluw de wereld in. Hij was een op het publiek spelend komiek, gooide dubbelzinnige blikken van verstandhouding vanaf het doek de zaal in, bewoog zich doorgaans met lange slepende passen, gedroeg zich als een karikatuur van een man van stand, de grote versierder, een drukprattende advocaat van kwade zaken. Daarbij was hij een uiterst destructieve geest die zijn tegenstanders (iedereen tegen wie hij het woord richtte dus) beter dan een Lenny Bruce of een Bob Hope verbaal wist te liquideren ('Is het waar mevrouw dat uw man van u gaat scheiden zodra hij kan zien?').

Groucho was in de films en ook privé ieder-

een intellectueel de baas, niemand had een weerwoord. In de films kwamen vaak lange 'medium-' en 'longshots' voor waarin hij tegenover de statige karakterspeelster Margaret Dumont (1889-1965) zijn 'one man shows' kon opvoeren. Over Margaret Dumont zei Groucho in het *Marx Brothers Scrapbook* uit 1973: 'Margaret Dumont was een geweldige actrice. Ik had nooit een betere aangeefster dan zij. Ze noemde me als enige in het vak Julie, omdat mijn voornaam Julius is.'

Margaret Dumont, die van Groucho de eretitel 'vierde Marx-broer' kreeg, deed mee in zeven films van de Marxen. Zij beeldde met verve de met valse aristocratie omklede bourgeoisie uit, een vleesgeworden lid van de 'nouveaux riches'.

Chico Marx is een heel ander type dan broer Groucho. Gekleed in een ribfluwelen Tiroler pak, compleet met mal Alpenjagers hoedje, moest hij doorgaan voor een Italiaan met een Amerikaans accent of een Amerikaan met een Italiaans accent. Die gimmick nam Chico mee van de NBC-radioserie *Flywheel, Shyster, and Flywheel* (1931/1933), waarin hij Emmanuel Ravelli speelde (met als vaste uitdrukking: 'Atsa fine. boss!'), de assistent van advocaat Waldorf T. Flywheel (Groucho). Uit aflevering 10, uitgezonden op 30 januari 1933: Emanuel Ravelli (Chico): 'Mr. Chairiman, Mrs. Chairiman, all da little chairimen ans ladeez and chairimen!' Waldorf T. Flywheel (Groucho): 'Are you talking English or Chairmen?'

Onvertaalbaar.

In de films pakte Chico de zaken verbaal minder resoluut aan dan Groucho, die altijd de katalysator van de chaos en het middelpunt van de handelingen was. Chico verkoopt bijvoorbeeld sexkaarten, snoepgoed en ijs. Tegelijkertijd is hij een één vinger pianovirtuoos, die achter het klavier qua muzikaliteit, briljante invallen en 'performance' een Victor Borge evenaarde. Zijn melodieuze signatuur, de 'Beer Barrel Polka' uit *The Cocoanuts*, is befaamd.

Chico mag soms mondeling scherp en grappig uit de hoek komen, het lukt hem nooit het niveau van Groucho ook maar te benaderen. In *Monkey Business* uit 1931 zit toch een aardige 'witz' van Chico. Tegen zijn broer Harpo zegt hij: 'Voor geld doe ik alles. Ik zou iemand kunnen vermoorden voor geld. Zelf jou! Nee, nee, jij bent mijn vriend, jou vermoord ik gratis!' En in dezelfde film zegt Chico tegen Groucho: 'Drie dagen heb ik niet gegeten: gis-

teren niet, vandaag niet en morgen niet!'

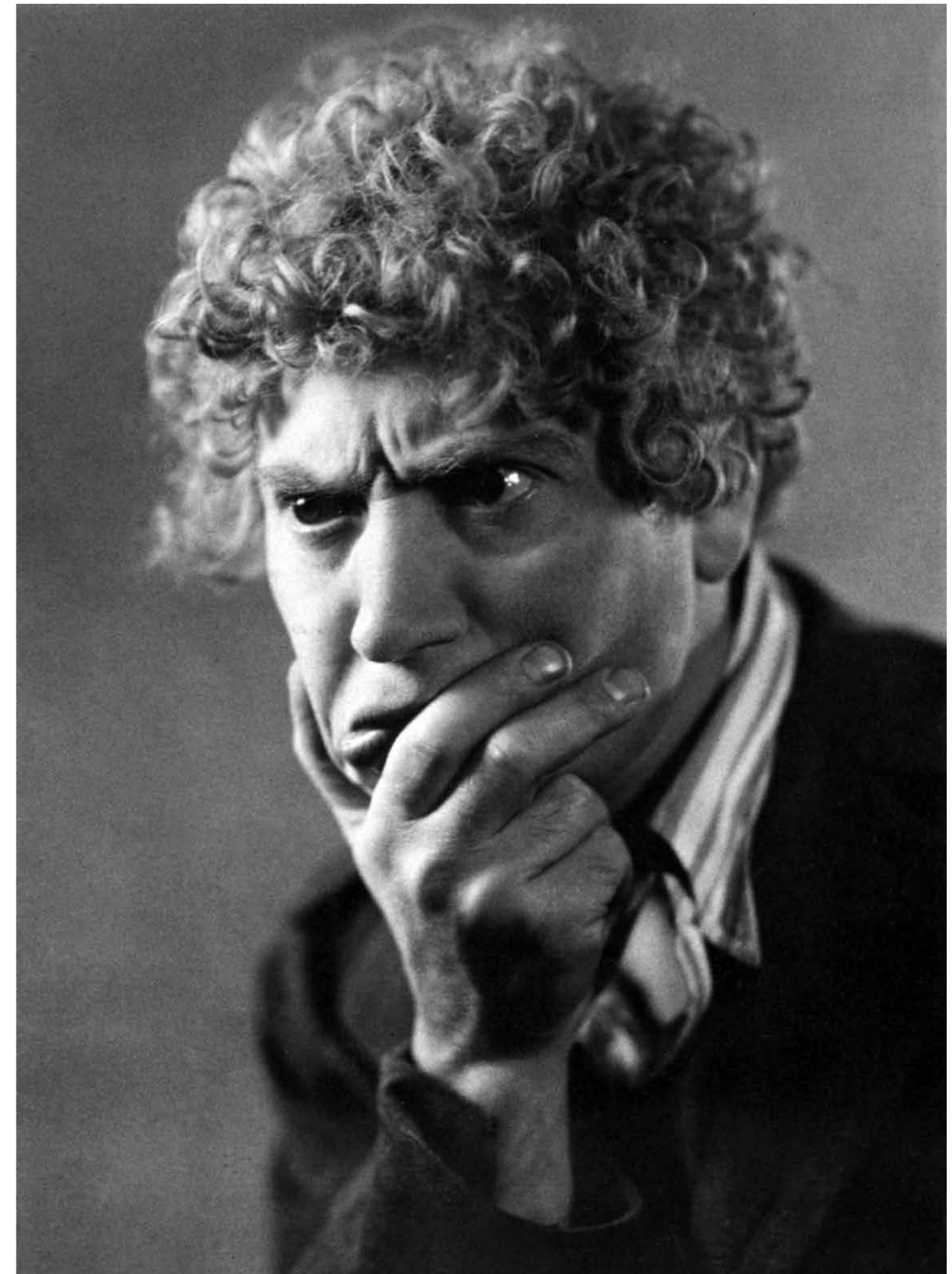
In hetzelfde jaar verzucht Stan Laurel warempep hetzelfde in de 'two reeler' *One Good Turn* tegen Mary Carr.

De namen die Chico in de films had waren stukken minder interessant dan die van Groucho: Chico heette eenvoudig Binelli, Ravelli, Chicolini, Pirelli en Barovelli.

Broer nummer 3, Harpo Marx (die luisterde naar flauwe namen als Wacky, Pinky, Stuffy en Punchy) is in de films de magische clown die nooit een mond opendoet, maar wel mooi kan fluiten. Hij communiceert als iemand met een aan het autisme verwante storing via zijn harp en een op een soort wandelstok gemonteerde ouderwetse claxon-met-bal, die hij altijd bij zich heeft. Harpo 'praat' door middel van gebaren en diverse soorten blaasinstrumenten.

Als niet te genezen kleptomane (ook dat nog) komen zijn wijde slobberpakken hem natuurlijk goed van pas. Met dat kostuum lijkt Harpo op een figuur uit de 'commedia d'ell arte', met zijn 'sprakeloosheid' legt hij de link naar de tijd van de 'stomme' film. Harpo kan op momenten dat het zo uitkomt, ineens een beetje toveren. Met zijn blonde krullen en grote kinderlijk onschuldige ogen ziet hij er aandoenlijk uit. Maar schijn bedriegt, Harpo is een geniale zakkenroller (hij ontfutselt Groucho zelfs een keer ongemerkt zijn ondergebit) en is een absoluut alleseter.

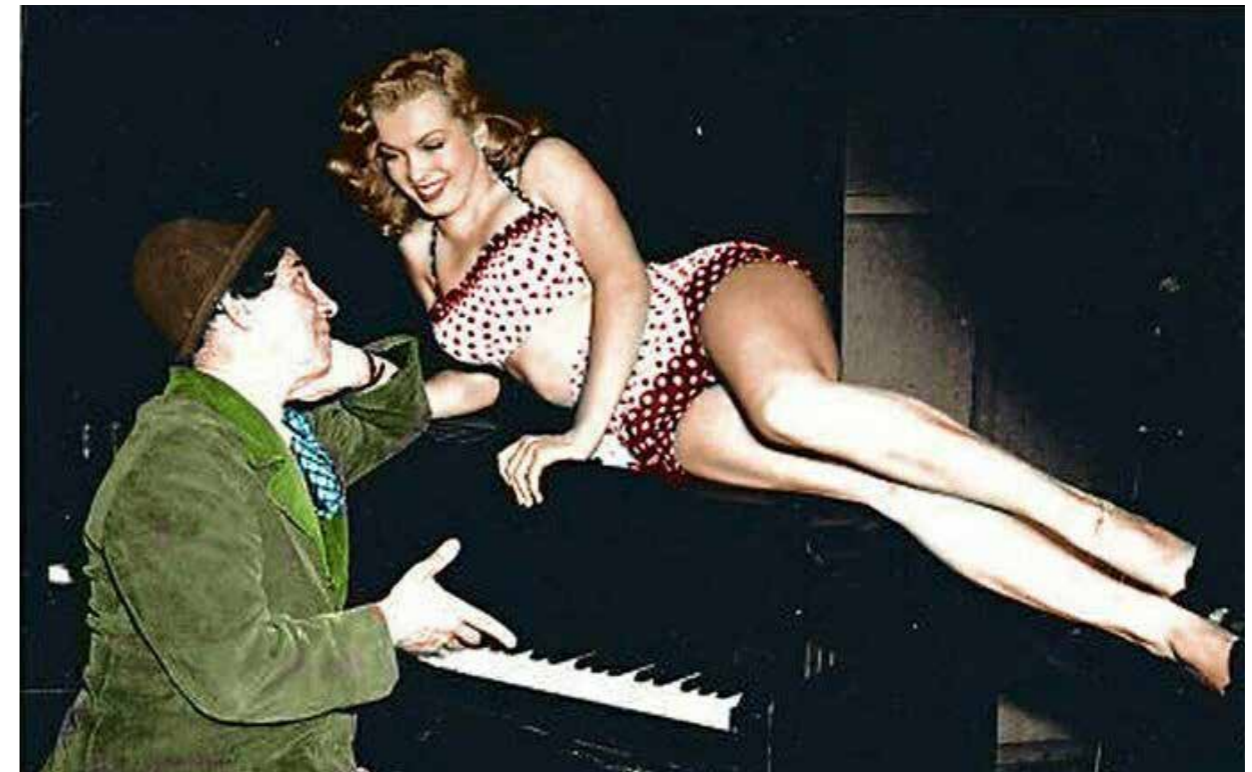
Harpo sabbelt als een baby met smaak aan telefoons, drinkt inkt, geniet van verse Gluton en kan vooral bloemen als lekkernij waarderen. Een delicatessen vorm voor hem uniformknopen, vooral glimmende. Of dat alles nog niet genoeg is: Harpo is een notoir rok-

Harpo heeft nooit een woord gesproken in de films. Zijn autobiografie uit 1961 heet *Harpo Speaks!*

In 1936 ontmoette de Spaanse surrealist Salvador Dail Harpo Marx in Amerika. Hij bewonderde Harpo, gaf hem een harp met snaren van prikkeldraad cadeau en pakte zijn schetsboek. Rechts het resultaat.

Ook Chico liet in de films graag weten dat de Marx Brothers van oorsprong muzikale clowns waren, Ook in Love Happy speelde hij een virtuoos nummer. Op deze promoyiefoto ligt Marilyn Mpnroe op zijn piano.

kenjager. Wie de flauwiteiten zo leest kan zich misschien niet voorstellen dat zulke gave afwijkingen leuk kunnen zijn. Toch is het zo, het heeft allemaal een heel komische uitwerking, het is absurdistisch grappig. Eén van Harpo's beroemdste 'routines', een truc waarmee hij al in z'n vaudevilletijd optrad, was het verstoppertje van alles en nog wat in z'n mouw.

Tekstschrijver Nat Perrin herinnerde zich in *Vrij Nederland* van 27 januari 1990 op z'n 84e jaar nog hoe hij en zijn vrouw een halve eeuw eerder in een restaurant afscheid namen van Harpo: 'Hoe langer zijn hand werd geschud, hoe meer bestek er uitviel. Ik begrijp nog steeds niet hoe hij in dat restaurant aan het tafelzilver kwam. Waarschijnlijk had hij het op weg naar de wc uit de keuken gestolen.'

De Marx-broers waren gevreesde 'practical jokers', een vorm van pesterij waarin zij

zeer ver gingen. Simon Carmiggelt vertelde in *Het Parool* van 3 april 1978 dat toen Harpo zich een keer verveelde hij in de deftige juwelierszaak Tiffany in New York een bediende vroeg hem een presenteerblad met diamanten te laten zien.

Dat kon.

Harpo gaf er vervolgens een harde klap onder, zodat alles op de grond viel. Daarna ledigde hij in de consternatie razendsnel zijn zakken, die volzaten met in een Newyorkse Hema gekochte nepsieraden. Sirenes begonnen te loeien, huisdetectives snelden toe, Harpo verliet voldaan de door hem aangerichte verwarring en gaf de portier als tip een namaak robijn ter grootte van een kippenei. Het mag allemaal heel ongeloofwaardig lijken, de Marxen haalden dit soort streken meer dan eens uit en kwamen er ongestraft mee weg.

Volgens regisseur Leo McCarey, regisseur van hun vijfde film *Duck Soup*, waren de Broers 'knettergek'.

Er zou niet met hen zijn te werken.

McCarey hield het na één productie met de Marxen wel voor gezien. De Marx-broers gingen zich buiten de studio's net zo gedragen als in hun films, het liefst in het bijzijn van journalisten, dat leverde de nodige 'fee publicity' op waarmee zij hun 'marktwaarde' konden verhogen. Tegelijkertijd voelden de Marxen zich als het ware verplicht te beantwoorden aan het beeld dat het publiek uit de films van hen had.

Aan voorlichting over de Marxen geen gebrek, in talloze boeken en beschouwingen wordt kennis aangedragen, op YouTube zijn veel fragmenten uit hun films te zien, 'websites' bevatten een verbluffende hoeveelheid

informatie waarbij geen trivialiteit over het hoofd wordt gezien. Bedenkers van veel van de dialogen en grappen van de Marx-broers waren Morrie Ryskind (1895-1985), Bert Kalmar (1884-1947), Sidney Joseph Perelman (1904-1979), George S. Kaufman (1889-1961), Arthur Sheekman (1901-1978) en genoemde Nat Perrin (1906-1998).

Allemaal door de wol geverfde routiniërs die het métier volkomen beheersten. Bij het begin van een door hen geschreven scène hielden de Marxen zich nog wel aan de tekst in het script. Maar al gauw is er geen touw meer aan vast te knopen en gaan de Broers ermee aan de haal. Het blijft een intrigerend stijlmiddel, waarvan overigens in de Angelsaksische literatuur wel meer voorbeelden zijn te vinden. Met anekdotes rond de relatie tussen de Marx-broers en hun tekstschrijvers

zijn heel wat boeken gevuld. Over George S. Kaufman gaat de mare dat hij bij een repetitie van de Broers riep: 'Sorry jongens dat ik jullie onderbreek. Hoorde ik daarnet een zin die ik heb geschreven of vergis ik me?'

Als anderen voor de Broers moesten schrijven gaf Kaufman het advies: 'Beperk je in de scripts maar tot: Groucho komt op, Chico komt op, Harpo komt op. De rest vul- len zij zelf wel in en de rekening wordt op tijd betaald!' De Marxen hielden zich namelijk, als we al de verhalen mogen geloven, zelden of nooit aan hun teksten, ze gebruikten ze slechts als basis voor hun improvisa-

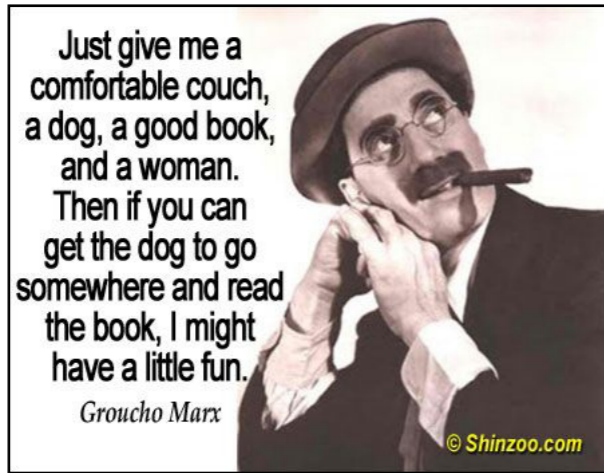
ties. Bij Paramount, waar zij hun eerste films maakten, hechte productie-leider Herman J. Mankiewicz (1897-1953) weinig waarde aan een logisch verhaal, tenminste als het om een Marx Brothers-film ging. Bij MGM kwamen ze onder de hoede van Irving Thalberg (1899-1936), een echte 'storyman' die er van uitging dat een goed verhaal altijd de basis van een goede 'comedy' zal blijven. Daar werd de chaos in de films van de Broers wat ingedamd, hoewel er nog genoeg overbleef.

Thalberg legde Groucho uit dat in hun films een overdosis aan komisch materiaal zat, dat er op die manier parels voor de zwijnen werden geworpen. Niet iedereen, aldus Thalberg, kon die overdaad aan, zeker vrouwen niet, die toch liever een romantische film zagen.

Thalberg bracht rust en overzichtelijkheid in 'het Marxisme', wat *A Night at the Opera* uit 1935 opleverde, één van de betere films van de Marxen. Helaas overleed Thalberg in 1936 tijdens de productie van *A Day at the Races*, een slag voor Groucho, die Irving Thalberg bewonderde om zijn vakmanschap en inzicht.

United Artists heeft Harpo Marx in 1946 50.000 dollar gebo- den als hij in de Marx Brothers- film *A Night in Casablanca*—een parodie op Michael Curtiz' Bogart/ Bergman-klassie- ker *Casablanca* uit 1942—zou roe- pen: 'Murder!' In dat geval zou hun nieuwe studio *A*

Night in Casablanca promotioneel verge- zeld kunnen laten gaan van de slogan: 'Harpo Speaks!', een variant op de slagzin 'Garbo Laughs!' een slagzin van en voor *Ninotchka* uit 1939. De Broers weigerden dat aanbod en de gimmick van de stoïcijnswijgende Harpo bleef in tact. Niet omdat Harpo niet zou kun- nen praten maar hij deed het ook in werke- lijkheid niet graag. Harpo's vocabulaire nam na z'n tiende jaar niet meer toe: een vriendje duwde hem per ongeluk tweehoog uit het raam van een school, waar het jochie her- senbeschadiging van opliep. Met hulp van 'ghostwriter' Rowland Barber schreef Harpo in 1961 een 650 pagina's dikke autobiografie met de door United Artists bedachte en nooit gebruikte reclamekreet als titel: *Harpo Speaks!*

GROUCHO SPEAKS!

Outside of a dog, a book is a man's best friend. Inside of a dog it's too dark to read.

The secret of life is honesty and fair dealing. If you can fake that, you've got it made.

Anyone who says he can see through women is missing a lot.

Outside of a dog, a book is a man's best friend. Inside of a dog it's too dark to read.

I've had a perfectly wonderful evening. But this wasn't it.

Marriage is a wonderful institution, but who wants to live in an institution?

Man does not control his own fate. The women in his life do that for him.

Behind every successful man is a woman, behind her is his wife.

I read in the newspapers they are going to have 30 minutes of intellectual stuff on television every Monday from 7:30 to 8. to educate America. They couldn't educate America if they started at 6:30.

I remember the first time I had sex - I kept the receipt

I never forget a face, but in your case I'll be glad to make an exception.

I don't care to belong to a club that accepts people like me as members.

Marry me and I'll never look at another horse!

I intend to live forever, or die trying.

She's only half-jewish. What if she only gets in up to her waist?

(Toen een antisemitische zwemclub weigerde zijn dochter toe te laten.)

Als we de huwelijkslevens van de Marxen laten voor wat ze zijn en alleen dat van Groucho er even uitlichten: hij is driemaal getrouwd geweest. Zijn echtgenotes (Ruth, Kay en Eden) bleken stuk voor stuk niet in staat het lang met hem uit te houden. Ze werden in het openbaar net zo meedogenloos door Groucho aangepakt als aangeefster Dumont in zijn films. De dames Marx grepen al gauw naar de fles en namen al dan niet met tegenzin afscheid van hun kwelgeest.

Tot zijn dood toe kwam Groucho zijn financiële verplichtingen na, hij betaalde zijn 'exen' keurig de alimentaties. In 1970, Groucho is dan 80 jaar, kwam de 29-jarige secretaresse Erin Fleming in zijn leven. Groucho en zij werden vrienden, tegen journalisten zei hij over het leeftijdsverschil: 'Een man is zo oud als de vrouw die hij voelt!' En: 'Heren, mijn relatie met Erin is zuiver lichamelijk!'

Over de formatie de Marx Brothers vertelde Groucho in 1946 in een interview voor CBS-radio: 'De Marx-broers zijn altijd broers geweest. Wij waren al broers voor de Warners!' Al is het aandeel en de inbreng van Chico en Harpo in de films van de Marxen groot geweest, toch worden die films door de fans van Groucho (Marx-broer nummer 1) gezien als producties van Groucho & Co.

De bizarre buitenbeentjes van de cinematografie zijn over de hele wereld populairder dan ze ooit waren. De komst van televisie en het gemeengoed worden van achtereenvolgens videocassette, beeldplaat en dvd hebben de films van de Marx Brothers uiteindelijk binnen ieders bereik gebracht.

In de jaren zeventig ging de 'revival' van de films van de Marx-broers onstuimig van

start onder de beatgeneratie. Dat de Marxen toen door de jeugd helemaal voor vol werden aangezien en geaccepteerd, bewees de Britse popgroep 'Queen' met het in november 1975 uitbrengen van een langspeelplaat met de titel van een Marx Brothers-film uit 1935: *A Night at the Opera*. In december 1976 werd die plaat gevolgd door een LP onder de titel: *A Day at the Races*, naar een film van de Broers uit 1937. Groucho vond het een hele eer, maar wond zich er quasi serieus over op dat de filmtitels zonder zijn toestemming waren gebruikt.

Hij maakte daar op een curieuze manier een eind aan door in de pers aan te kondigen bezig te zijn met een satirische film *The Queen Story*, waarin zou worden aangetoond hoe amateuristisch Queen stukken uit het werk van Bernstein, Klemperer, Gershwin en Beethoven had gestolen. EMI, de platenmaatschappij van Queen, speelde het spelletje mee en liet weten dat de twee recente 'releases' van de popgroep in de VS uit de handel zouden worden genomen.

Er ontstond een voorspelbare lucratieve 'run' op die lp's. Groucho Marx spande wel vaker de media voor z'n karretje om iets dat hem zogenaamd niet beviel een halt toe te roepen. Toen het roddelblad *Confidential* begin 1950 Groucho's liefdesleven als nogal tumultueus omschreef en hem 'een joodse Errol Flynn' noemde, stuurde hij aan een paar grote kranten een kopie van de brief die hij aan de redactie van *Confidential* zou hebben gezonden: 'Als u doorgaat met het plaatsen van die onzin over mij, voel ik me vrij te overwegen mijn abonnement op te zeggen. U bent dus gewaarschuwd!'

—Thomas Leefflang

WIM LINDNER

De laatste der Mohikanen

DEEL 6: Jacques Tati en *Trafic 2*

Een interview door
Thys Ockersen

Toen ik met Jacques Tati ging werken bleek al gauw dat hij erg onzeker was. Ik kende de man niet en had geen idee of dat te maken had met de breuk met Haanstra en dat het voor hem misschien een hele opgave was om er nu alleen voor te staan in een vreemd land. Was het een onzekerheid die voortkwam uit angst voor herhaling? Zijn laatste film *Playtime* was totaal geflopt en had hem in een faillissement gestort.

Kortom, ik ging van start met een zeer onzekere man die soms geen idee had wat hij aan het doen was en/of moest doen. Het was een moeizame start.

We hadden een kleine crew, maar iedereen was en voelde zich zeer betrokken. Iedereen deed alles. De camera mensen bijvoorbeeld werkten mee aan het decor en iedereen zette zich in voor alle klusjes die er bij een film nu eenmaal gedaan moeten worden. De catering was zeer informeel en bijna huiselijk.

Ik denk dat deze aanpak Tati geholpen heeft bij het maken van zijn film. Hij was als het ware aan het werk temidden van een clubje vrien-

den. Ik had bewust voor deze aanpak gekozen, omdat ik een "productioneel" zeer langzame en erg langdurige productie verwachtte. Ik wilde niet met te veel mensen opgezadeld zitten.

Het was een lastige productie, omdat Tati er niet tegen kon dat hij niet over alles de baas was. Hij had niet het laatste woord. De heer Dorfmann had mij tot zijn vertegenwoordiger gemaakt en hij heeft mij ook altijd rugdekking gegeven. Dat uitte zich ook op de set. Iedereen werd door Tati getutoyeerd, behalve ik. Ik was Monsieur Wim (uit te spreken als Wiem) en vous (als hij Frans sprak).

Tati was ook zeer achterdochtig. Ik heb nooit een woord Nederlands gesproken in zijn gezelschap. Als iemand iets in het Nederlands tegen ons zei, dan gaf ik altijd direct een korte samenvatting en gaf dan in het Engels antwoord. Ik was altijd zeer correct en zeer voorzichtig in mijn omgang met Tati.

Ik zal proberen om via enkele anekdotes een beeld te geven van wat het was om met Tati een film te maken.

Tati "regeerde" met ijzeren vuist over de Fransen in de crew. Met de Hollanders lukte dat niet zo erg. En hoewel er goed werd samen gewerkt waren we toch tamelijk gescheiden. De taal werkte natuurlijk ook in Tati's voor-

Trafic (1971). Jacques Tati als Monsieur Hulot op de voorgrond.

deel. Niemand van “ons” was echt goed in Frans.

MARCEL 1

Marcel was een eenvoudige Parijse arbeiders jongen. Nooit in het buitenland geweest en gekozen als “type”. Hij was geen acteur. Tati werkte niet graag met beroepsacteurs.

Hij was duidelijk doodongelukkig in ons land en dat was te merken. Hoe, weet ik niet meer, maar ik kwam er achter dat hij met zijn oude moeder leefde en voor haar zorgde. Hij miste haar duidelijk. Ik vroeg of ze een telefoon had, dat was het geval en vanaf dat moment liet ik hem af en toe in mijn kantoor (stiekem) met zijn moeder bellen. Tati mocht dat natuurlijk niet weten. Marcel was dan weer gelukkig en

voelde zich na zo’n gesprekje duidelijk een stuk beter. Tati kwam er natuurlijk toch achter, maar ik geloof dat hij er heimelijk toch wel waardering voor had dat ik dat deed.

Een Française die zich buiten de opnamen aan Tati’s gezag onttrok was de Amerikaanse hoofdrol speelster:

MARIA KIMBERLY

Maria was een beeldschoon mens. Een beroemd fotomodel, die op alle grote covers in de wereld heeft gestaan. Ze was een geweldige collega die ook met de crew optrok, wat Tati niet altijd even leuk vond, en ze werkte ook met alles mee. Ze hielp bij de catering, etc. etc. Acteren kon ze absoluut niet. Toch

was ze wel geschikt voor de rol, omdat ze het juiste typeje was.

Tati haatte haar. Waarom? Omdat ze onafhankelijk was. Ze was namelijk steenrijk Ze verdiende als wereldfotomodel en ze was verloofd met Alec Wildenstein, een beroemde Parijse art-dealer, billionaire, privévliegtuig (en dat in die tijd), eigen racepaarden in Dauville, appartement in New York, etc. etc. Kortom. Maria was zeer rijk en Tati had geen cent. In de weekends ging ze altijd naar Parijs en leefde ze “on top of the world” en door de week was ze bij ons een gewone leuke collega. In Parijs een driesterrenrestaurant en bij ons een broodje met kaas.

Vaak als het vrijdag was en Marie aan het eind van de middag op tijd weg moest, ging Tati haar sarren. Hij ging dan zogenaamd nog met haar repeteren of iets bespreken of wat dan ook. Alles om er voor te zorgen dat ze te laat op Schiphol zo zijn. Ook met een privé vliegtuig kun je niet zo maar opstijgen als je dat zelf leuk vindt. Je krijgt een bepaald “slot” toegewezen waarin je moet vertrekken. Als je die mist duurt het soms uren voor je weer aan de beurt bent. Zeker met een privévliegtuig op Schiphol. Dan hebben alle grote maatschappijen voorrang.

Tati ging Maria dan dus pesten, vooral als hij wist dat haar verloofde op haar wachtte. Ik moest dan ingrijpen. Ik ging dan voor de camera staan en zei dan vriendelijk: Marie, je moet nu echt weg. Prettig weekend. Tati had dan iets van: We zijn net bezig, enz. Maar dan zei ik even vriendelijk: Dat is dan jammer, maar Marie gaat nu weg. Marie smeerde hem dan met een algemeen: Tot ziens allemaal. Tot maandag. Tati begon dan te mokken. Dit was

een regelmatig terugkerend vrijdagritueel.

SIGARET

Ergens tijdens de productie had ik een andere auto gekocht, bij de dealer, een VW. Mijn oude auto was inmiddels zo aan flarden gereden dat hij ook geen inruilwaarde meer had. We hebben hem aangehouden als productie/boodschappen auto.

De dealer had de nieuwe (2e hands) keurig opgepoetst en als nieuw afgeleverd.

Ik weet niet meer hoe ik eraan kwam, maar ik had een strip met de tekst “VERBODEN TE ROKEN” en ik dacht, een goed idee en ik heb die strip op mijn dashboard geplakt.

Het toeval wilde dat ik Tati die avond naar zijn hotel reed en bij het instappen vroeg hij wat het betekende. Volgens mij wist hij dat verrekt goed, maar ja. Ik vertaalde dus en zei dat ik de auto graag schoon wilde houden. Ik rookte niet.

We stopten voor het hotel en Tati begon opeens een serieus gesprek over het werk, zijn werk. Hij vertelde hoe hij een groot bewonderaar van W.C. Fields was en hoe die zijn werk beïnvloed had. Kortom een zeer persoonlijk en interessant gesprek.

Dat gebeurde heel af en toe wel eens vaker.

Ik luisterde uiteraard met veel belangstelling. Geheel in gedachten stak Tati opeens een sigaret op en al rokend vertelde hij verder. De as viel, toevallig, ergens in de auto en op een bepaald moment leunde hij met één arm op de leuning van mijn stoel en al rokend liet hij de as heel kunstig overal achter in de auto terecht komen. Al pratend heeft hij toen (geheel in gedachten) mijn hele auto bevuild en nadat hij de peuk in de asbak had uitge

Trafic

drukt, bedankte hij voor het gesprek, stapte uit en zei: Tot morgen.
Ik bleef achter in mijn nu smerige auto, razend maar moest toch ook wel lachen.
Ik begreep dat Tati een streek met me had uitgehaald, maar ik had een interessant persoon-

Marcel zou dus op een vrijdagochtend naar Parijs gaan en Tati wilde dat hij dezelfde dag terug zou komen met de auto. Ik zei wederom: Nee! Marcel komt zondag aan het eind van de dag naar Amsterdam.
Met Marcel had ik afgesproken dat hij onge-

lijk gesprek gehad en een "Oscar"-performance van een groot acteur die geheel in gedachten een sigaret rookt.

MARCEL 2

In de film speelt een kleine sportauto een belangrijke rol. Ik geloof een SEAT. Ik weet niet veel van auto's. Deze auto moest uit Parijs komen en kon bij de dealer worden opgehaald, maar wel op een werkdag. Kortom iemand moest die auto ophalen. Het leek mij de ideale klus voor Marcel. Hij was tenslotte chauffeur en dan kon hij ook een weekend naar Parijs. Tati was dus tegen. Hij wilde iemand anders sturen. Een zekere Daan, onze productie assistent en autospecialist. Ik zei dus: Nee!. Marcel gaat. Tati mokken, maar ja... monsieur 'Wiem' had gesproken en dat was dat.

veer om 8 à 9 uur weer in Amsterdam zou zijn. Ik had ook gevraagd of hij mij even wilde bellen als hij er was. Ik was gewoon thuis.
Zondagavond, 10 uur, geen telefoontje. Vreemd, want Marcel was over het algemeen betrouwbaar en precies. Ik belde het hotel, geen nieuws en Marcel was er niet.
Het hotel waar de Fransen sliepen was een eenvoudig stadshotel, geen telefoon op de kamers, maar beneden zat een nachtportier, een werkstudent. Dat was de opzet.
Ik weer bellen om 11 uur, om 12 uur! Toen zei de werkstudent, die ons kende, opeens: 'Meneer Lindner, ik moet u iets vertellen, maar u mag niet zeggen dat u het van mij heeft.'
Ik: 'Wat is er dan?'
Hij: 'Marcel is allang terug. Hij was er al om 8 uur maar hij mocht u niet bellen van meneer Tati. Meneer Tati heeft de telefoon de hele avond bewaakt om te beletten dat wie dan ook u zou bellen. U maakt zich duidelijk zo ongerust dat ik het u maar vertel. Maar belooft u mij, dat u het niet van mij gehoord heeft.'
Ik was razend, dacht maar aan één ding: wraak!
Maar wat???

WRAAK

Opeens wist ik het en ik ben rustig gaan slapen. De wekker op 3 uur en vervolgens het hotel weer gebeld. De arme werkstudent kwam slapend aan de telefoon en ik zei, dat ik dringend Tati moest spreken.
Hij: 'Maar die slaapt.' Ik: 'Dat begrijp ik, maar het is heel dringend. Ik moet hem direct spreken. Geef mij de schuld maar, maar je moet hem uit bed halen. Ik wacht wel. Het is weke-

lijk zeer dringend.'
Na, pakweg tien minuten een slaperige Tati aan de telefoon.
Ik ben toen losgebarsten: 'Oh, meneer Tati! Marcel wordt vermist Ik heb teneinde raad de politie gebeld om te vragen of er misschien ergens een ongeluk is gebeurd. Ook de Franse politie is ingeschakeld. Die zijn naar zijn huis gegaan om te kijken of hij misschien niet vertrokken was. Zijn moeder is daar zo van geschrokken dat ze een hartaanval heeft gehad en die ligt nu op intensive care. Maar niemand weet waar Marcel is. Ook langs de Belgische wegen wordt gezocht.'
Kortom, ik ben doorgegaan en doorgegaan iedere keer roepend, ik weet dat u op Marcel gesteld bent enz. enz. Ik heb Tati een uur doorgezaagd. Ik dacht: WRAAK Ik zal je krijgen.

De volgende ochtend was iedereen natuurlijk gewoon op de set. Toen ik Marcel zag liep ik met uitgespreide armen op hem af en riep (Tati stond ernaast): 'Marcel, daar ben je dan! Meneer Tati en ik hebben ons vannacht zulke zorgen gemaakt! Wat geweldig dat je er bent!' Tegen Tati: 'U zult ook wel blij zijn, dat Marcel weer veilig in ons land is.'
En zo ben ik ook hier een tijdje doorgegaan. De crew begreep er niets van, maar een enkeling die iets wist en de stukken waren gauw weer aan elkaar gepast. Tati was een lijk, door gebrek aan slaap. Er is de hele dag niets gedaan.
Af en toe riep ik: 'Kom jongens, wat doen we vandaag? En teksten tegen Tat als: Wat zult u blij zijn dat Marcel weer veilig bij ons is. Tati kon mij wel vermoorden en bleef de hele dag mokken.

Playtime (1967)

MANKE KIP

In de film komt een komisch auto-ongeluk voor. Er zouden verschillende auto's letterlijk in elkaar rijden en uit één van de auto's (een Deux CV) zou een man stappen, die mank liep door het ongeluk. De achterklep van de 2CV zou open springen en er zou een kip uit de auto springen, die op dezelfde manier mank liep als zijn baas en achter hem aan zou gaan. We moesten dus een manke kip hebben. Tati gebruikte een van zijn beproefde manieren om mij op te fokken en begon: In Frankrijk is zoiets geen probleem. Je hoeft alleen maar een briefje in een kippenhok te leggen met een beschrijving van de scène en dan kwam er vanzelf wel een kip naar voren om zich te melden om de scene te spelen. Maar... in Hol-

land zou dat wel weer een probleem zijn.

Ik nam dus contact met Wageningen en vertelde mijn probleem. Ik kreeg onmiddellijk alle medewerking, want bij academisch opgeleiden was Tati zeer populair. Kortom geen probleem. Twee heren zouden naar de set komen en een paar voorbeelden meebrengen. We waren ergens aan het draaien en ruim voor de afspraak kwamen twee gesloten flinke busjes aanrijden met de twee dierenartsen. Ze waren nieuwsgierig en wilden graag kijken, wat natuurlijk geen probleem was. Uit de twee bussen kwam een zacht gekakel, dat van alles beloofde.

Na enige tijd was Tati klaar om een manke kip te casten. Dus de twee busjes werden geopend en er sprongen tientallen manke kippen. Het probleem was niet, dat ze niet mank waren,

het waren nauwelijks kippen te noemen. Het waren monsters, misgeboorten, gedrochten. Sommige hadden twee koppen, andere waren reusachtig groot en op één of andere manier mismaakt. Kortom, we stonden temidden van een kippen-inferno. Tati (ik ook) keek stomverbaasd en vervolgens keek hij mij aan en zei: 'Maar dat is helemaal niet komisch!' Hij had gelijk, het was monsterlijk.

Vervolgens ging Tati temidden van al deze monsters een komische kip voorspelen, met armen als fladderende vleugels, mank en wel. Het was een ongelooflijk gezicht. Het idiote was, dat hij inderdaad een komische manke kip was.

De twee heren keken met grote belangstelling en begrepen precies wat Tati bedoelde. Ze gingen in conclaaf en kwamen met de oplossing. Ze zouden een paar normale kippen nemen en van elk een pootje breken. Tati kon op die manier kiezen wat voor kleur kip en aan welke kant mank gelopen moest worden.

Ik (opgefokt) riep toen: 'Houden jullie niet van dieren?' Ze keken me stomverbaasd aan en zeiden: 'We houden niet van kippen. Het is ons vak.' Éen van hen zei toen: 'Denkt u dat uw huisarts van u houdt?'

PLAYTIME

Het was Kerst en er werd een week pauze genomen. Tati en natuurlijk alle Fransen gingen naar huis voor de feestdagen en wij, de Hollanders, hadden een week vrij.

Tati had mij vaak gevraagd of ik *Playtime* had gezien. Die vraag kwam als hij een verhaal begon en dan middenin een zin stopte. Als ik dan zei dat dat helaas niet het geval was dan maakte hij zijn verhaal niet af en besloot met:

Dan kun je ook niet begrijpen wat ik zeg.

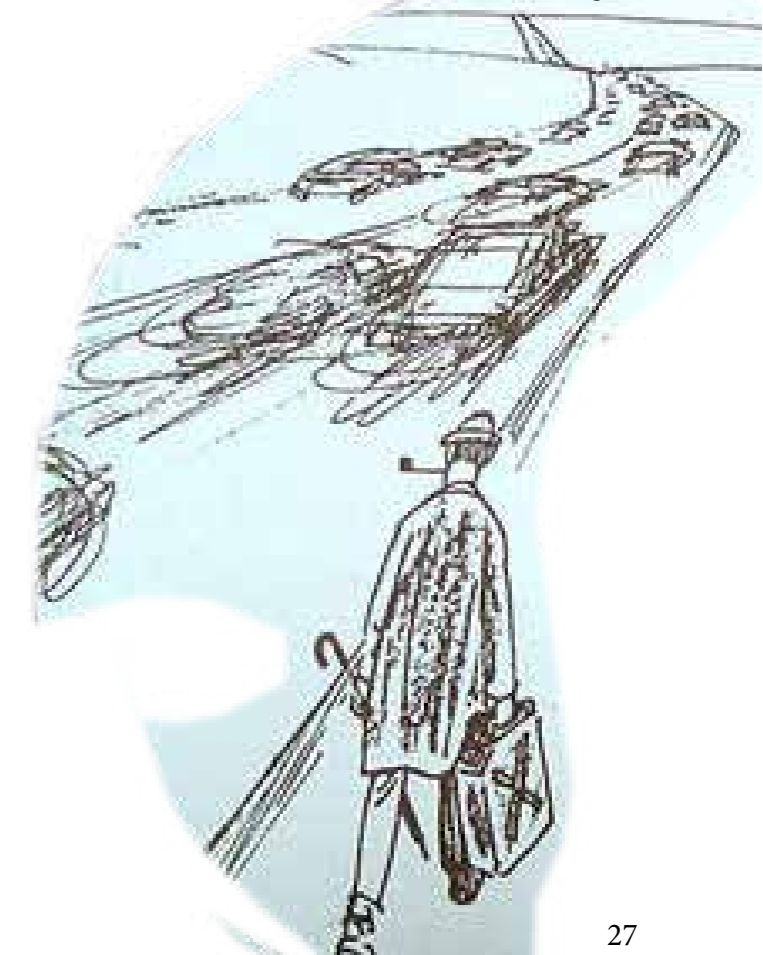
In dit kerstreces was er een speciale nachtvoorstelling in bioscoop Calypso van de film *Playtime*.

Het begon om 12 uur 's avonds. Aangezien de film lang is, werd het dus nachtwerk. Ik was bij familie op Tweede Kerstdag in Den Haag, maar riep dat ik helaas terug moest naar Amsterdam om *Playtime* te zien.

Oké, dat was dus eindelijk geregeld. Ik haalde op 2 of 3 januari Tati van Schiphol. Voor we ook maar iets konden zeggen als 'hallo' of 'gelukkig nieuwjaar' of wat dan ook kwam Tati op mij af en zei heel direct en tamelijk bot: Heb je *Playtime* gezien. Ik werd zo giftig dat ik heel luid en duidelijk zei: 'Non!'

We hebben daarna geen woord meer gesproken. Hij wist dat ik loog maar de titel *Playtime* is nooit meer tussen ons gevallen.

(Wordt vervolgd)

Mijn stille liefde

Verspreid over de aardbol ligt een geheimzinnig produkt van de industriële revolutie in verscholen opslagplaatsen weggestouwd. Hoogst brandbaar, explosief zelfs, of in het beste geval moeilijk afbreekbaar. Het is geen gif, het is geen afval. Het is een sluimerende wereld van de fantasie die, tot leven gewekt door gebundeld licht, een daverend schouwspel zou opleveren van de verlangens, angsten en filosofieën van hele generaties. Film.

door
Bram Reijnhoudt

Als alle films ter wereld eens gelijktijdig door duizenden lichtstralen konden worden geprojecteerd tegen het uitspansel van een tent, zo groot als het eiland Pampus! Tegen de toegangsprijs van een maandsalaris zou ik, onder het voorwendsel natuurlijk dat mijn kennis van de Russische klassieken opfrissing behoeft, een stijve nek riskeren om een glimp op te vangen van dat lieve sterretje: Vera-Ellen.

Wat zou er van mijn stille liefde overblijven in dat reusachtige planetarium, waar het door wensdromen aangekoekte beeld uiteenvalt in de oorspronkelijke componenten? Zó is zij mij bijgebleven: Zachtblauw en blond, een wonderlijk stemgeluid dat het midden houdt tussen kirren en koeren, een lachebek met een wippende paardestaart, een huise-lijk type voor stampot van rauwe andijvie. Maar pas op! Eén dreun op de tam-tam is voldoende om haar het fornuis te doen vergeten. Dan geeft zij zich over aan een oerwouddans in een decor van wilde schaduwen. Ze draagt

een schamel rokje van gescheurde lappen. Of een herenkostuum voor een tapsolo waar de vonken van afspringen, met als hoogtepunt een lang aangehouden roffel als mitrailleurvuur. Een Balinese boogie-woogie, een arabesque achter de strijkplank, niets is haar te dol. Doris Day, Ginger Rogers en Rita Hayworth in één persoon verenigd!

(Wie Vera-Ellen werkelijk was? Het heeft me nooit echt geïnteresseerd, maar als ik het voor de volledigheid nasla lees ik haar ware naam: Vera-Ellen Westmeyr Rohe. En verder: 'Namdanslessen vanaf haar tiende jaar om gezondheidsredenen. Gehuwd geweest met de danser Robert Hightower. Leidt nu een teruggetrokken bestaan.' Waar bemoei ik me eigenlijk mee?)

Mijn scherpste herinnering aan haar gaat terug naar een paginagrote foto in de *Cheerio*, een 'gezellig maandblad voor 85 cent', dat kort na de oorlog begon te verschijnen als een uitgave van *De Wereldkroniek*. Lachend, en met de blonde krullen dit keer op zolder, staat zij tegen een overnaads getimmerd schuurtje geleund. Witte shorts met wijde pijpen, zoals vroeger de badmode was. De horizontale streepjes van haar blouse gaan hier en daar over in milde golvingen, want een Jane Russell was zij niet. De rechterknie steekt iets naar voren, waardoor het fijn geciseleerde bovenbeen enerzijds een sensueel glimlicht vangt en anderzijds een flatteuze schaduw werpt op de gestrekte linkerknie, die anders te knob-

belig zou zijn voor een gezellig maandblad als de *Cheerio*. Want we hebben hier bij uitzondering niet te maken met een uitgekende studiofoto, maar met een zogenaamde 'privé-opname' bij natuurlijk licht. Het onderschrift karakteriseerde haar, als ik het wel heb, als 'een pittig danseresje in opkomst en een zonnetje in huis'. De spijker op de kop.

De foto is mét mijn leerboek *Staatsinrichting*, waarin zij was geplakt, verloren gegaan en ik kan mij niet met zekerheid herinneren of zij ook in dit geval een halsbandje droeg. Vera-Ellen droeg regelmatig halsbandjes, dikwijls van zwart fluweel met een hangertje. Het gaf haar iets poezeligs. Tegen beter weten in stelde ik mij voor dat in het hangertje een opgerold briefje zat met in haar moeders handschrift: 'Terug te bezorgen op Hoofdstraat 15, Knolendam'. Op het Amerikaanse equivalent van dat adres woonde haar moeder immers in *On the town*. Vera-Ellen zelf was in die film naar de grote stad getrokken om een kans te wagen bij het ballet en zij schaamde zich diep voor de kermistent waar zij om den brode buikdansen moest. Tegenover Gene Kelly (die mij een al te brutale bek had) hield ze vol dat ze een Newyorkse van geboorte was die alles van het leven wist en Cultuur met een hoofdletter schreef. 'The girl next door' in vermomming. Maar ik en velen met mij die haar carrière in een bescheiden reeks showfilms en bladen als *The Picturegoer* hadden gevolgd, wij wisten dat de waarheid precies andersom lag. Zij was de Ster en het vrolijke buurmeisje, dat was nu juist de vermomming! Zo gaf het sterrenstelsel van Hollywood in die dagen een extra-dimensie aan het bioscoopplezier.

Het moet de combinatie van bedekte ero-

tië en een stralend karakter zijn geweest die destijds indruk maakte op mijn doorwoelde calvinistische gemoed. Om een onsmakelijk beeld te gebruiken: zij was als een vrolijke bloem, ontsproten aan een puberteitspuist. Een opeenhoping van een heel ander soort vrouwen was immers aan haar voorafgegaan: smachtende blondines met sluke haren en ingevallen wangen, die op berenvellen voor open haarden zondige verlangens opriepen. De Franse actrice Madeleine Sologne was het prototype, Marlene Dietrich een goede tweede. Na een curieuze omweg via Sabu (de halfnaakte dief uit *The Thief of Bagdad* en de olifantjongen uit *EJephant Boy*) kwam ik bij Veronica Lake en Lauren Bacall in rustiger vaarwater terecht. Vera-Ellen was de thuishaven.

Te zeggen dat ik nu nog van haar wakker lig zou overdreven zijn. Maar toch... Op zoek naar de grote emotie probeer je je gène voor 'Het Werkteater' te overwinnen, luister je uren naar Wagner of begin je voor de vierde keer in *Under the Vulcano*. En steeds, op onverhoedse momenten, dringt zich het beeld naar voren van een kleine blonde lachebek, één slank been parallel geheven aan de strijkplank.

Leve de film!

Naschrift: Dit is eind jaren tachtig geschreven en sindsdien ben ik overgestapt op Ingrid Bergman.

Het hier en daar gezwollen taalgebruik heb ik ook afgeschaft, maar na aftrek van een paar puntjes overdrijving sta ik er nog wel achter. *On the Town* blijft een topfilm.

B.R.

FILMNIEUWS

Paul Thomas Anderson en Daniel Day Lewis maken een nieuwe film

DANIEL DAY LEWIS

Daniel Day Lewis maat na lange tijd weer een film. Niet ongewoon voor de ongewone, talentvolle acteur die voor het laatste te zien was in 2012 in *Lincoln* de film van Steven Spielberg. Het is algemeen bekend dat de acteur vaak zo diep in zijn rol verdwijnt dat hij met moeite weer terugkeert naar zijn normale leven met vrouw en kinderen. Hij werkt nu aan een nieuwe film van Paul Thomas Anderson met wie hij *There will be blood* maakte waarin hij een meedogenloze oliemagnaat speelde die over lijken ging. Voor Daniel Day Lewis is het spelen van een rol een uitputtingslag en daarom

heeft hij op zijn zestigste besloten om er mee op te houden. Daniel Day Lewis is alleen maar interessant in heftige rollen. Als je hem als zichzelf ziet in bv *The unbearable lightness of being* of *9 ½* waarvoor hij zich niet hoeft in te spannen dan zie je een oninteressante man.

ROBERT DOWNEY JR

Ook een andere talentvolle acteur, Robert Downey jr., heeft zo zijn bedenkingen om weer *Iron Man* te spelen, de rol die voor zijn glansvolle come-back zorgde. Hij heeft dit een paar keer gedaan in de *Iron Man* films (3x), maar ook in de *Avengers* films (3x), in

Captain America (1x) en nu in de nieuwste Spiderman film: Spiderman Homecoming. Aangezien Downey zo'n zestig miljoen dollars per Iron Man film kan opstrijken is het moeilijk om nee te zeggen om het ijzeren kostuum niet aan te trekken. Hij wil stoppen voordat het een beschamende vertoning wordt. Maar hij hoeft niet bang te zijn dat hij werkloos zal zijn, want een nieuwe Sherlock Holmes film is aangekondigd en een versie van Dr.Doolittle is in preproductie.

ELVIS EN DE KOLONEL

De man achter Elvis Presley, Colonel Tom Parker, was Presley's exclusieve manager tot en met (en na) zijn dood. "Ik blijf hem managen" verkondigde hij waarmee hij bedoelde dat hij nog steeds hoge percentages binnenhaalde van alles wat met Elvis te maken had totdat

dochter Lisa Marie Presley hem aanklaagde. De rechter vond dat de werkwijze van Tom Parker niet in het belang van de erfgename was en in 1982 werd geschikt. Deze kleurrijke figuur die op 26 juni 1909 in Breda als Dries van Kuijk werd geboren en illegaal Amerika inkwam wordt nu een film gemaakt: Elvis & The Colonel. Omdat hij Amerika nooit meer uit kon zorgde hij er voor dat Elvis nooit een optreden buiten de USA deed en tot Parker's chagrijn moest Elvis zijn dienstdienst in Duitsland voltrekken. Ongetwijfeld is het voor een acteur een rol om te smullen, maar de vertolker is nog niet bekend (ook niet van Elvis) en ook niet of de jeugd van Dries van Kuijk in Nederland wordt opgenomen. Colonel Tom Parker overleed in Las Vegas op 21 januari 1997, nadat hij vele uren aan de roulette tafels had doorgebracht.

De Franse ambassadeur en de helden Spencer Stone, Anthony Sadler en Alek Skarlatos

DE 15.17 NAAR PARIJS

Clint Eastwood heeft de smaak te pakken van echt gebeurde drama's. Eerst filmde hij American Sniper over een scherpshutter in Irak . Toen kwam Sully over een gezagvoerder van een vliegtuig dat een noodlanding maakte in de Hudson rivier. Hij was van plan om een film te maken over de bevrijding van een gijzelaar in een jungle door een commando team, maar die film komt er niet. Het gaat nu om een om een terroristische aanval in 2015 van een zwaar bewapende man, Ayoub El-Khazzani, op een snelheidstrein van Amsterdam naar Parijs die gestopt werd door drie militairen: Spencer Stone, Anthony Sadler en Alek Skarlatos.

Het komt niet veel voor dat filmpersonages gespeeld worden door de echte personen. Audie Murphy deed het in 1955 met To hell and back toen hij al acht jaar acteerde. Hoewel hij liever gezien had dat Tony Curtis zijn rol vertolkte. Mohammed Ali speelde zich zelf in The Greatest in 1977 wat beter was dan Will Smith in Ali in 2001. Coral Browne trad ooit op met een toneelstuk in Rusland in 1958 en werd in de kleedkamer opgezocht door Guy Burgess, een van de Cambridge Spies die in Rusland woonde. Hij had dringende behoefte om weer eens Engels te spreken. Dit incident werd een tv film van John Schlesinger , An Englishman Abroad met Coral Browne als zichzelf en Alan Bates als Burgess. Stone, Sadler en Skarlatos zullen zichzelf spelen en hebben ook het oorspronkelijke boek (mee)geschreven. De rol van Ayoub El-Khazzani wordt gedaan door Ray Corasani. Het is nog onduidelijk of Clint naar CS Amsterdam komt voor de beginopnamen.

Ray Corasani als de terrorist.

DE DEADWOOD FILM

De Deadwood tv-serie die in 2004 van start ging en drie seizoenen liep werd afgebroken terwijl veel mensen op meer hadden gehoopt. Het was een bikkelharde serie met een grimmige kijk op het ruige wild west leven in het stadje Deadwood in South Dakota rond de late negentiende eeuw. Het draaide heel erg om sheriff Bullock (Timothy Oliphant) die op moest boksen tegen kroegbazen Al Swearngen (Ian McShane) en Cy Tolliver (Powers Booth) die op hun beurt overtroffen werden in gemeenschap door ene George Hurst (Gerald McRaney). De bedenker David Milch mikt op een bioscoop film waar van maar een ding zeker is, nl dat Powers Booth die onlangs is overleden niet terugkeert. Maar het is ook moeilijk om de andere castleden van de serie weer bij elkaar te brengen, want die hebben andere verplichtingen. Het enige wat makkelijk is de Deadwood set op de California's Melody Ranch want daar wordt momenteel de Westworld serie gedraaid.

DE ROMANOFF NAZATEN

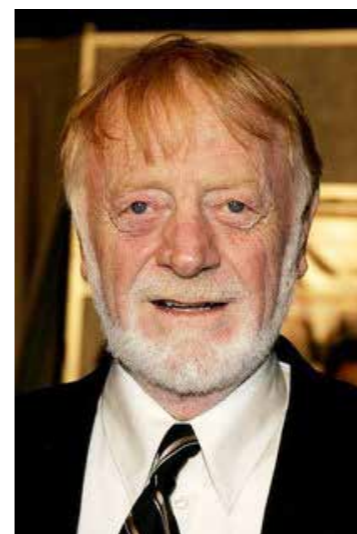
Matthew Weiner de bedenker van de tv serie Mad Men en The Sopranos heeft ene nieuwe tv serie bedacht The Romanoffs, maar het gaat niet over de Tsarenfamilie

die door de Russische revolutie van het wereld toneel verdween, maar over nazaten in de tegenwoordige tijd en elk verhaal (van de acht) staat op zichzelf. Weiner verklaart: "We zijn op een plaats in onze geschiedenis waarbij mensen kijken voor een verbintenis met hun verleden. Er is een debat gaande over wie een Romanoff is en wat er met hen is gebeurd. Voor mij is het verhaal dat we allemaal ons afvragen wie we zijn en wie we zeggend dat we zijn." Voormalige schrijvers van Mad Men werken aan de nieuwe serie die door Amazon wordt geproduceerd voor 50 miljoen dollars. Tegen de tijd dat de serie in première gaat komt ook Weiners eerste boek Heather, the Totality uit. Matthew Weiner is als sinds zijn schooltijd in de Tsarenfamilie geïnteresseerd en in de Russische literatuur. Hij studeerde vier jaar Russisch. Weiner zal niet alleen meeschrijven en produceren aan The Romanoffs, maar ook alle episodes regisseren. Twee Mad Men spelers, John Slattery en Christina Henricks doen mee en verder o.a. Jack Huston, Amanda Peet, Isabelle Huppert en Marthe Keller.

Matthew Weiner

RED WEST ☆ ROBERT WEST, BOLIVAR, TENNESSEE, 8-3-193 † 18-7-2017, MEMPHIS, TEN.

Akteur, stuntman maar vooral bekend als lid van de inner circle van Elvis Presley, ook wel bekend als de Memphis Maffia. Groeide op met Elvis op de lagere school, speelde football en deed aan boksen. Werd later Elvis' chauffeur, maar werd na Elvis' diensttijd zijn bodyguard. Hij zou in zestien Elvis-films optreden of stuntwerk doen. Zijn eerste filmrol was als indiaan in *Flaming Star* in 1960. In 1961 trouwde hij met Pat, een secretaresse van Elvis. Red West begon ook liedjes te schrijven waarbij 'Seperate Ways' door Elvis werd gezongen en andere liedjes die door Pat Boone, Ricky Nelson en Johnny Rivers werden opgenomen. Behalve bij Elvis zat hij ook in tv-series als *Bonanza*, *Maverick*, *Peter Gun*, *Get Smart*, *Hondo*, *The wild west*, *Mission Impossible* en in non-Elvis films als *Johnny Goldfarb please come home*, *Framed*, *Walking Tall part two*, *The Alamo 13 days of glory*, *Road House*, *Natural Born Killers*, *The Rainmaker* en *I still know what you did last summer*. Rollen die meestal met actie te maken hadden. In 1976 werden hij, zijn neef Del 'Sonny' West die ook bodyguard van Elvis was en bodyguard Dave Hebler door Elvis' vader Vernon ontslagen omdat ze te hardhandig waren opgetreden tegen fans van Elvis. Vernon Presley had niet veel op met de entourage van zijn zoon. Ze schreven daarna een boek over Elvis en hun leven als bodyguards dat twee weken voor Elvis' dood uitkwam, *Elvis what happened*. Red West overleed door een vergroting van de aorta. Zijn zoon John Boyd West is ook acteur.

West en Presley sparren thuis bij Elvis

DEBORAH WATLING ☆ BUCKINGHAMSHIRE, 2-1-1948 † 21-7-2017, NORWICH, GB

in Dr. Who

Dochter van de bekende Britse acteur Jack Watling en actrice Patricia Hicks, zuster van actrices Dilys en Giles Watling. Ze kwam op jonge leeftijd terecht als Alice bij de BBC in *The life of Lewis Carroll* (1965). Maar een paar jaar later werd ze pas echt bekend als de partner van Dr. Who, Victoria Waterfield,

in de tweede serie. Patrick Throughton was toen de dokter. Afgezien van veel tv-werk zat ze in 1973 in de film *That'll be the day* met David Essex en Ringo Starr en in 1975 in *Take me High* met Cliff Richard. Begin jaren tachtig stopte ze met acteren, maar kwam in de jaren negentig terug als Victoria in een korte film met Tom Baker als Dr. Who en een tv-film zonder Dr. Who. Uiteindelijk was haar laatste werk in 2013 *The Five(ish) Doctors Reboot* waaraan veel spelers uit de Dr. Who-series meewerkten. Ze was nog jaren actief om verdwenen Dr. Who-afleveringen te traceren. Ze overleed als gevolg van kanker.

JOHN HEARD ★ WASHINGTON, DC 7-3-1945 † 21-7-2017, PALO ALTO, CA

John Heard werd aan het begin van zijn carrière gezien als een talentvol en succesvol jong acteur hoewel er altijd verwarring was met tijdgenoten William Hurt en vooral John Hurt. In 1981 had hij een opvallende rol als Jack Kerouac in *Heart Beat* tegenover Nick Nolte als Neil Cassady en Sissy Spacek als Carolyn Cassaday. Ook memorabel was zijn vertolking van fysiek en psychisch gehandicapte oorlogsveteraan in *Cutter and Bone* tegenover Jeff Bridges. Al was het duidelijk dat hij niet op kon tegen geweldenaren Nolte en Bridges. Het lukte hem niet om zijn sterstatus te handhaven, ook al zat hij nog in kwaliteitsfilms als *Trip to Beautiful* als de onsympathieke zoon van Ger-

aldine Page en als volwassen rivaal van Tom Hanks in *Big*. Hij bleef gestadig werk krijgen, maar het was bekend dat hij een groot drankprobleem had. Tegen de tijd (1992) dat hij een bijrol in *The Pelican Brief* had was hij dik geworden en zag hij er slecht uit. Maar hij had tenminste nog enig succes met de vaderrol van Macaulay Culkin in de twee *Home Alone*-films. Hij was ook goed gecast als een verlopen, corrupte politiemann in de tv-serie *The Sopranos*. Hij bleef tot het einde toe werken, hoewel nooit meer in prominente bijrollen waarvoor hij herinnerd zou worden. Hij was in 1979 ruim een jaar getrouwd met Margot Kidder. Daarna nog twee keer. Hij werd in een hotelkamer gevonden en de doodsoorzaak is nog niet bekend.

John Heard met Catherine O'Hara in *Home Alone*

CLAUDE RICH ★ STRAATSBURG, 8-2-1929 † 20-7-1917 ORGEVAL, FR

Vrolijke acteur die op jonge leeftijd vanwege de dood van zijn vader met zijn moeder in 1935 naar Frankrijk verhuisde. Daar kreeg hij belangstelling voor het toneelspelen. Tijdens

zijn toneelopleiding aan het Parijse Conservatoir zat hij al in klassieke stukken van Shakespeare, Hugo en Pirandello. In 1955 werd hij ontdekt door René Clair die hem een bescheiden rol gaf in *Les Grandes Manoeuvres*. En daarna in *La Française et l'Amour* en *Tout l'Or du Monde*. Hoewel hij met de oude garde Franse cineasten werkte behoorde hij toch tot de nieuwe jonge acteurs van de Nouvelle Vague: Alain Delon, J.P. Belmondo, J.C. Brialy, J.P. Cassel Claude Brasseur en Jean Rochefort. Toch bleef toneel ook zijn grote liefde. Hij had nauwelijks hoofdrollen in de Nouvelle Vague-films, maar hij was een welkome bijrolspeler zoals in *Le Caporal Epinglé* van Jean Renoir als

een filosofische krijgsgevangene, als een van de vijf mannen die verantwoordelijk zijn voor de dood van Jeanne Moreau's echtgenoot in *La Mariee Était en Noir* van Francois Truffaut en in twee Louis de Funès-komedies *Oscar* en *Les Grandes Vacances*. In 1966 speelde Claude Rich in de monsterproductie *Brandt Parijs?* Twee rollen, die van Generaal Leclerc en van Luitenant Pierre de La Fouchardière. In latere jaren wijdde hij zich toch meer aan toneelrollen dan het spelen in films.

In de jaren negentig tot heden was hij weer meer in films te zien, bijvoorbeeld *Le Colonel Chabert*, *La Fille d'Artagnan*, *Asterix & Obelix: Mission Cleopatra*. In 2011 was hij nogal opvallend als dank zij viagra oversekste oude vriend van o.a. Jane Fonda, Geraldine Chaplin en Guy Bedos in *Et si on vivait tous ensemble?*

Hij was vanaf 1959 getrouwd met actrice Catherine Rich (Renaudin). Ze hadden twee dochters en een aangenomen zoon. Dochter Delphine is actrice en dochter Natalie is kunstenares. Claude Rich is overleden aan longproblemen.

Claude Rich met Claude Gensac en Louis de Funès in *Oscar*

JUNE FORAY ★ UNE LUCILLE FORRER, SPRINGFIELD, 18-9-1917 † 26-7-2017, CA

Al vanaf haar twaalfde deed ze met haar stem oude vrouwtjes na. Ze had een spraaklerares die in de regio van Springfield een radioprogramma deed. Daar begon ze te werken voor de radio, maar toen ze naar Californië verhuisde ging ze daar radiowerk doen. June werd beschouwd als een tovenares met haar stem. In de jaren dertig sprak ze dieren in bij de serie

Speaking Animals. Het was daarna een kleine stap naar cartoons. In 1943 was haar eerste officiële korte tekenfilm *The egg cracker suite*, waarin ze de stem van 'Oswald the lucky rabbit' was. In 1950 was haar eerste grote Disneyfilm *Cinderella* als Lucifer de Kat. Ze zou een lange carrière tegemoet gaan als stemartieste. Ze zat o.a. in de cartoons: *De Bugs Bunny Show*; *Mr. Magoo*, *The Flintstones*, *Peter Pan*, *The Woody Woodpecker Show*, maar ook leende ze haar stem aan gewone tv-komedies: *The Jack Benny Programs*, *The Twilight Zone*, *Bewitched*. *The Incredible Hulk*, *The Red Skelton Show*. Haar laatste werk was in 2014 voor de korte tekenfilm *Rocky and Bullwinkle*. Soms was ze voor de camera te zien zoals in *The Johnny Carson Show* in 1962 als Mexicaans meisje, maar het liefs deed ze haar 'voice'-werk. Haar tweede echtgenoot was Howard Donovan, een scenarioschrijver. In 2000 kreeg ze een ster op Hollywood Boulevard.

LEONARD LANDY ★ LA, 2-7-1933 † 26-7-2017 PALM DESERT, CA

Een van de boefjes in de *Our Gang*-komedies van Hal Roach Studios. De serie ging over kinderen uit een arme buurt die avonturen beleefden. Leonard stond bekend als 'Percy met de sproeten en de grote oren'. Zijn eerste film was *Feed 'Em and Weep* in 1938. Later was hij niet langer Percy, maar Leonard. Zijn filmcarrière duurde tot 1941 en hij maakte 21 korte *Our Gang*-films. De laatste was *Fightin' Fools*. De serie werd toen geproduceerd door MGM. Er zijn nu nog maar vijf

acteurs uit die films in leven. Robert Blake is een van hen.

In 1980 zat hij in een *Our Gang*-reunie gesponsord door het Laurel & Hardy Genootschap 'Sons of the Desert'. De laatste reünie was in 2014.

LOIS LAUREL ★ BEVERLY HILLS, 10-12-1927 † 28-7-2017, LA

Dochter van komiek Stan Laurel en diens eerste vrouw Lois Nelson. Het echtpaar kreeg ook een zoon in 1930, Stanley Robert, maar die leefde niet langer dan negen dagen. Lois was incidenteel te zien in de Laurel en Hardyfilms (*The Chimp*, *Swiss Miss*, *The Bullfighters*). Ze was in 1995 te zien in een aflevering van de Britse tv-serie *Last of the summer wine*. Ze was stapelgek op haar

beroemde vader, maar aanvankelijk bang voor Oliver Hardy omdat ze hun films zag en meemaakte dat Hardy haar vader sloeg. Lois trouwde met acteur Rand Brooks die de eerste man van Scarlett O'Hara (Vivien Leigh) speelde in *Gone With the Wind* en een sidekick was van western idool Hopalong Cassidy in twaalf films. Ze trouwden in 1948, kregen twee kinderen en gingen in 1978 uit elkaar. Daarna trouwde Lois met de Britse schrijver en illustrator Tony Hawes. Lois was op latere leeftijd heel erg bezig het erfgoed van haar vader in stand te houden. Vaak werd ze geïnterviewd voor programma's over Laurel en Hardy. In 1993 bezocht ze Nederland, als gast op een Europese conventie van Laurel & Hardy-fans. Overleden na een lange ziekte.

JEANNE MOREAU ★ PARIJS, 23-1-1928 † 31-7-2017, PARIJS)

Haar vader was een bareigenaar in Montmartre, haar moeder een Engelse danseres. Ze volgde toneellessen aan het Conservatoire de Paris en debuteerde op het toneel in 1948. Dat maakte zoveel indruk dat ze lid werd van de prestigieuze Comédie Française. In 1953 maakte ze haar filmdebuut in *Dortoir des grandes* van Henri Decoin. Ze werkte met de belangrijke naoorlogse regisseurs: Marc Allegret, Gilles Grangier, Jean Dreville en Jacques Becker met wie ze haar opvallendste film deed, de thriller *Touchez pas au Grisbi* (1954). Daarin had ze als tegenspelers Jean Gabin en Lino Ventura. Maar het zouden de jongere, Nouvelle Vague-regisseurs zijn die haar omarmden als de Franse vrouw in de moderne Franse films. Het begon in 1957 met de thriller *Ascenseur pour l'échafaud* van Louis Malle, die vooral opviel door het (toen) ongewone gebruik van jazztrompettist Miles Davis. In 1958 schokte ze Frankrijk en de wereld met *Les Amants* van Louis Malle waarin ze echtgenoot en kind verlaat en zomaar met een man een affaire heeft, met wie ze onmiskenbaar—althans op de geluidsband—een orgasme beleeft. De film werd in veel landen, ook in Nederland, verboden.

Jeanne Moreau manifesteerde zich dus als een actrice zonder vrees. Hoewel ze als volwassen vrouw van dertig concurreerde met jongere nieuwkomers (Macha Meril, Anna Karina, Corinne Marchant, Sophie Daumier, Marie France Boyer) werd ze toch het vrouwelijke gezicht van de Nouvelle Vague. Ze werd populair in Italië met *La Notte* en *Moderate cantabile*. Na haar samenwerking met Louis Malle kwam François Truffaut in haar leven met wie ze in 1962 de essentiële Nouvelle Vague-film maakte, *Jules et Jim*, gebaseerd op een roman van Henri-Pierre Roché uit 1953, waarin een jonge vrouw aan de vooravond van de Eerste Wereldoorlog af en aan een relatie heeft met twee vrienden, een Oostenrijker (Oskar Werner) en een Fransman (Henri Serre). Het was weer een rol die precies paste bij de vrijgevochten, zelfstandige Jeanne Moreau. De samenwerking met Moreau werd voortgezet met *La mariée était en noir*, waarin Jeanne Moreau als kersverse bruid wraak neemt op de mannen die haar bruidegom uit baldadigheid neerschoten. De film was een eerbetoon aan Alfred Hitchcock, maar was niet geslaagd. Moreau en Malle zouden elkaar weer vinden in 1965 in de avonturen film *Viva Maria*, waarin Malle zijn favoriete actrices Jeanne Moreau en Brigitte Bardot voor het eerst samenbracht. De film viel helaas alleen maar op door een vrolijke scène waarin de twee dames een striptease volbrengen.

Jeanne Moreau was ook internationaal geliefd in Engelstalige films. Tenslotte was ze van Britse afkomst. Ze werkte met Joseph Losey, Elia Kazan, Tony Richardson en Orson Welles. Ze was getrouwd met de acteur Jean-Louis Richard met wie ze een zoon had en heel kort met regisseur William Friedkin voor wie ze nasynchronisatiewerk deed. Ze had verhoudingen met Tony Richardson, Louis Malle, François Truffaut, Pierre Cardin en Miles Davis. Maar de man die hen allemaal overtroefde was in 1970 Lee Marvin tijdens de western *Monte Walsh*. Over hem zei ze: 'Now, that's a man!' Haar carrière breidde zich uit met het regisseren van films en ze maalde er niet om haar ouderdom te verbergen door face-lifts. Ze speelde in films tot en met 2015.

Brigitte Bardot en Jeanne Moreau in *Viva Maria*

SAM SHEPARD ☆ SAMUEL SHEPARD ROGERS 3, FORT SHERIDAN, ILLINOIS, 5-11-1943 † 27-7-2017, KENTUCKY

Sam Shepard was al vanaf zijn negentiende bezig met off-off-Broadway-toneel. Hij schreef stukken voor Theatre Genesis, maar ze werden ook elders gespeeld. Ook was hij acteur. Hij schreef voor films, zoals *Me and my brother* (1968) en *Zabriskie Point* (1970) van Michelangelo Antonioni. Sommige van zijn toneelstukken waren: *Buried Child*, *Curse of the Starving Class*, *True West* en *A lie of the mind*. Zijn toneelstukken waren statements over het

moderne Westen en wonnen veel prijzen, waaronder de Pulitzer-prijs in 1979 voor het stuk *Buried Child*.

Sam Shepard was al betrokken geraakt bij de film

Renaldo and Clara met Bob Dylan. En hij zou ook werk leveren aan de Bob Dylan-song 'Brownsville Girl' van het album *Knocked out girl* uit 1986. Door het vele schrijven was het acteren naar de achtergrond geraakt. In 1978 had Terence Malick hem gevraagd voor de rol van landeigenaar in *Days of Heaven*. Shepard was misschien niet de meest begenadigde acteur, maar hij had een geweldige présence: hij was eens soort moderne cowboy. Hij was een fervent roedorijder op de bronco en op de stier.

In 1984 zat hij als Chuck Yeager, de eerste piloot die de geluidsbarrière doorbrak, in *The Right Stuff* over de eerste astronauten van het Mercury-programma. Hij kreeg een Oscar-nominatie. Veel filmrollen zouden volgen zoals *Crimes of the Heart*, *Country*, *Frances*, *Baby Boom*, *Steel Magnolias*, *Thunderheart* en *The Pelican Brief*. Hij speelde in *Fool of Love* van Robert Altman naar zijn eigen script en toneelstuk met Kim Basinger. Nadat hij getrouwd was met componiste/actrice O-Lan Jones (één kind) had hij een relatie van 1982 tot 2009 met actrice Jessica Lange met wie hij ook in films speelde (twee kinderen). Hij was recentelijk samen met de actrice Mira Kirshner. Een uitspraak van hem was: 'Ik deed nooit mijn best om een filmrol te spelen; ik zie mijzelf als schrijver.' Overleden aan ALS (Amyotrofe laterale sclerose).

Shepard in *The Right Stuff*

ROBERT HARDY ☆ GOUCHESTERSHIRE, 29-10-1925 † 3-8-2017, LONDEN

Robert Hardy was een klassiek geschoolde acteur die een lange carrière had als karakteacteur. Hij had het voorkomen van een autoritaire persoon en daarom was hij zo geschikt om een aantal malen Winston Churchill te spelen. Waar hij bij het publiek het meeste succes mee had was de tv-serie *All creatures great and small* als dierenarts Siegfried Farnon in Yorkshire. Eigenwijs, humoristisch, flamboyant. Veel interessanter dan de hoofdfiguur James Herriott. Van 1978-1990 en dankzij de vele herhalingen populariteit met die rol tot in alle eeuwigheid. Hij was twee maal getrouwd en had drie kinderen.

Robert Hardy en Christopher Timothy in *All creatures great and small***JOSEPH BOLOGNA** ☆ BROOKLYN, 30-12-1934 † 13-8-2017, CA

Met zijn vrouw Renée Taylor

Komisch acteur van Italiaanse afkomst die schreef, produceerde, regisseerde en acteerde. Was getrouwd met de comédienne Renée Taylor met wie hij veel samenwerkte (o.a. *Woman of the year*, *Made for each other*). Wordt vooral bekend als vertolker van snelle versierders, maar hij kreeg in 1982 schitterende kritieken voor zijn rol van komiek King Kaiser (geïnspireerd op Sid Caesar) in *My favourite year* met Peter O'Toole. Zat ook in *The Big Bus*, *Chapter Two. Blame it on Rio*, *The Woman in Red* en op tv in *Torn between two lovers*. Zat ook twee keer in de tv-comedy *Married with children* en in de spin-off *Top of the Heap* die geen succes was. Renée Taylor kreeg grote bekendheid op late leeftijd als de vraatzuchtige moeder van Fran Dresscher in *The Nanny*, waar Bologna ook twee keer aan meedeed.

Hij maakte vlak voor zijn dood nog een komedie met zijn vrouw onder regie van hun zoon Gabriel Bologna, *Tango Shalom*, die nog moet uitkomen.

Overleden aan kanker in de pancreas.

JERRY LEWIS ☆ JEROME JOSEPH LEVITCH, NEW JERSEY, 16-3-1926 † 20-8-2-2017, LAS VEGAS

Je hield van Jerry Lewis of je vond er niets aan— er was geen middenweg. En dan waren er nog de mensen die hem leuk hadden gevonden toen hij optrad met zanger Dean Martin en op tv, in nachtclubs en in films het duo Martin & Lewis vormde. Dat gebeurde bij toeval in een nachtclub toen Jerry begon Dean lastig te vallen tijdens het zingen van een liedje. Het was een soort improvisatie en voorbode van wat Dean later zou meemaken in het Rat Pack met Frank Sinatra Sammy Davis jr. en Peter Lawford.

Maar voor 1946 was dit en het sloeg aan. Ook liedjes versjteerd, hij jaar lang. De slimme zette ze in films en ze tionaal succes, voorbij kinderen, want humor. De intelligente bij Jackie Gleason, Jack Op het hoogtepunt van maakten ze hun laatste *Bust*. Jerry had zich al bedenker van veel gags ties. Thuis had hij al op films gemaakt met zijn Leigh en Tony Curtis, net als bij Laurel en Laurel (anoniem) op

iets geheel nieuws al werden Deans accepteerde het tien producer Hal Wallis kregen ook internationaal natuurlijk het was clowneske tere humor lag meer Benny en Bob Hope. hun succes in 1957 film *Hollywood or gemanifesteerd als en had regie ambi-16-mm komische vrienden, zoals Janet in de hoofdrol. En Hardy waar Stan de achtergrond veel*

werk verrichtte en Oliver Hardy snel na afloop van de opnamen naar de golfbaan ging, was Jerry de creatieve geest en Dean de golfer.

De bemoeizucht van Jerry irriteerde Dean en het interrumpen van zijn mooie liedjes maakte hem nog kwader. Toen de samenwerking ophield was Jerry niet alleen zijn grote broer kwijt waar hij enorm tegenop keek, maar hij viel in een gat en wist niet of hij alleen nog wel een carrière had.

Hij maakte in 1957 *The delicate delinquent*, die een Martin & Lewis-film had moeten worden, maar Deans rol werd gespeeld door Darren McGavin, wat geen succes was. Hij ging dus solo verder en Dean voer er ook wel bij, want die had in 1958/1959 meteen twee succesvolle

niet alleen, hij leerde het filmvak van een van zijn regisseurs, Frank Tashlin, die cartoons en komedies maakte.

In 1960 zat Paramount heel erg verlegen om een film en Jerry improviseerde *The Bellboy*, waarin hij in een hotel een piccolo (Jerry) in grappige situaties zette en zelf de regie deed. Een weinig coherente film, maar wel leuk en succesvol. Jerry Lewis was nu op weg om zijn ambitie waar te maken, namelijk om in de voetsporen van Charlie Chaplin, Buster Keaton en Harold Lloyd de totale filmmaker te worden. Paramount liet hem zijn gang gaan zolang het geld binnenst-

hij een film die zeer *The Nutty Professor*, ant op het Dr. Jekyll/ Hij speelde een nerd- via een drankje een gigolo wordt. Zelfs de toegeven dat hij een had gemaakt. En aanvaardde hem als Vooral Frankrijk. Wat hem begon te werken Telethons die 24 uur in te zamelen voor deren. Die liepen over buiten Amerika zagen zijn image werd daar

roomde. In 1963 had gewaardeerd werd, een komische vari-Mr. Hyde-thema. achtige professor die gladde, onaangename critici moesten nu bijzondere komedie ook het buitenland een groot talent. in Amerika tegen was zijn inzet in duurden, om geld gehandicapte kin- van sentiment, maar mensen die niet, dus niet aangetast.

In 1971 kwam hij op het idee om een uiterst serieuze film te maken *The day the clown cried*, waarin hij een Duitse clown speelde die Hitler beledigt en in een concentratiekamp komt. Daar begeleidt hij kinderen naar de gaskamer. De film kwam nooit uit, maar wie de films van Lewis goed kent en hem een serieuze scène ziet doen, die zijn altijd tenenkrommend. Deze film blijft tot 2025 verborgen voor het grote publiek, maar zo'n dertig minuten zijn op YouTube te zien. Het is verschrikkelijk. Lewis heeft pas onlangs toegegeven dat de film 'bad is, very bad'. Hij is die klap nooit meer helemaal boven gekomen. Hij heeft nog een keer succes gehad met een serieuze rol van tv-personality die door een fan (Robert de Niro) ontvoerd wordt in *The King of Comedy* van Martin Scorsese. De tijd zal leren of hert oeuvre van Jerry Lewis bestendig is, ook in Frankrijk.

VOLGENDE MAAND IN *FILM FUN* 45

Steve McQueen